

Центральним органом виконавчої влади, уповноваженим Президентом України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю, є Державна аудиторська служба України, яка проводить державний фінансовий контроль у формі державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування, згідно із Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [3] та Постанови КМУ «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» [4].

Завдання Державної аудиторської служби України у сфері бюджетного контролю перетинається із завданням Рахункової палати, а саме в частині контролю за використанням коштів Державного бюджету. При цьому Рахункова палата веде контроль переважно на рівні центральних органів управління державою, а Державна аудиторська служба України – починаючи з бюджетних установ у селах аж до міністерств і відомств. Фінансові управління і відділи здійснюють контроль за цільовим використанням коштів, виділених із місцевих бюджетів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1163 затверджено «Порядок повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету в разі їх нецільового використання», який визначає механізм повернення до відповідного бюджету коштів, отриманих як субвенція, розпорядником бюджетних коштів та повернення коштів одержувачем бюджетних коштів у разі нецільового використання ними у поточному чи минулих роках бюджетних коштів [5].

Підставою для повернення коштів до відповідного бюджету є акт ревізії, складений органом, уповноваженим здійснювати контроль за дотриманням бюджетного законодавства (далі – контролюючий орган), у якому зафіксовано факт нецільового використання субвенції розпорядником бюджетних коштів або нецільового використання бюджетних коштів їх одержувачем.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : закон України від 08 липн. 2010 № 2456–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010 № 50–5. Ст. 572.
2. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15 груд. 2010 № 1132. *Офіційний вісник України*. 2010 № 96. Ст. 3399.
3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : закон України від 26 січн. 1993 № 2939–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993 № 13. Ст. 110.
4. Положення про Державну аудиторську службу України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03 лют. 2016 № 43. *Офіційний вісник України*. 2016 № 12. Ст. 506.
5. Порядок повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету в разі їх нецільового використання: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудн. 2010 № 1163. *Офіційний вісник України*. 2010. № 98. Ст. 3480.

УДК 343.98: 347.73

*Завдов'єва І. Г., завідувач відділу Харківського НДЕКЦ МВС
України,
e-mail: 21_ibeerz@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИЗНАЧЕННЯМ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕНЕРГОСЕРВІСНИХ ПОСЛУГ

Предметом експертних досліджень при вирішенні питань, пов'язаних з визначенням енергетичної та економічної ефективності енергосервісних послуг, є документальне визначення відповідності фактично здійснених операцій чинному законодавству у сфері державних закупівель. Актуальність зазначеної проблематики зумовлена особливою роллю криміналістичного забезпечення у процесі розкриття та розслідування корупційних злочинів у бюджетній сфері, пов'язаних насамперед з отриманням і легалізацією злочинних доходів, й особливо судово-економічної експертизи в ньому, що дозволяє визначити і встановити факти нецільового витрачання бюджетних коштів.

Протягом 28 років незалежності Україна здійснює велику кількість реформ, зокрема, задля досягнення енергетичної незалежності та раціонального використання енергетичних ресурсів. Стан витрат енергоресурсів в Україні на одиницю ВВП характеризується надзвичайно високими рівнями, внаслідок зношеності інфраструктури, а також залежності від імпорту

енергоносіїв. Необхідність економії енергоносіїв обумовлює пріоритетність енергозбереження та енергоефективності для політики уряду. Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2035 року «держава повинна мінімально інвестувати, але максимально сприяти створенню стимулюючого інвестиційного клімату» [1]. Для чого, та враховуючи потребу у підвищенні рівня енергоефективності, впровадження заходів енергосервісу (ЕСКО) у бюджетному та комунальному секторі визначено урядом як одне із основних завдань для економіки в цілому та в секторах економіки на визначений період стратегічного планування до 2035 року.

Енергосервіс є комплексом організаційно-правових та фінансових заходів, завдяки яким створюється можливість скорочення споживання енергоресурсів, підвищенням прагматизму та вимогливості до енергоощадних заходів. Внаслідок багаторазового підвищення цін на природний газ і тарифів на опалення, попит на послуги ЕСКО зростає, поєднуючи інтереси замовників та виконавців робіт з енергозбереження на взаємовигідній основі. Такі заходи створюють умови для залучення необхідних фінансових ресурсів з метою реалізації енергоефективних проєктів, що є пріоритетом державної політики.

Досвід інших країн у запровадженні ЕСКО украй важливий для України, яка, незважаючи на високу енергоємність економіки, нині робить перші кроки на шляху реформування енергетичної політики та вирішує складні проблеми із створення умов для залучення інвестицій для підвищення рівня енергоефективності. Тема запровадження енергосервісу в Україні упродовж минулих років стала предметом дослідження науковців, її обговорюють у фахових колах та в публікаціях [2, с. 18–25].

В Україні правові та економічні засади здійснення енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності об'єктів державної та комунальної власності регламентується Законом України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» [3].

Головним спеціалістом Департаменту стратегічного розвитку Державного агентства з енергоефективності та енергозабезпечення України Любавою Радійчук та радником голови Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України Олексієм Корчмітом наводяться такі кількісні дані: «На момент прийняття закону в Україні налічувалось близько 77 626 бюджетних закладів. Станом на 25 жовтня 2016 року ця цифра зросла до 79 535. Рівень витрат енергії на їх опалення у 2–3 рази перевищує відповідний рівень витрат на опалення бюджетних установ країн Європейського Союзу. Потенціал енергозбереження таких будівель може становити від 40 % до 70 % або, у перерахунку на потенціальну економію енергоресурсів, 700 мільйонів кубометрів природного газу на рік» [4, с. 19–24].

Виконавцями енергосервісу можуть бути підприємства, що спеціалізуються на окремих елементах енергосервісу, узагальнююча назва таких компаній – ЕСКО (англ. ESCO – Energy Service Company, Компанія з надання енергосервісних послуг).

Елементами енергосервісу є насамперед утеплення будівель і реконструкція системи опалення, вентиляції, освітлення і управління енергосистемою об'єкта, зміна виду енергоносіїв, що споживаються у бюджетній сфері (насамперед, з метою економії імпортованого газу).

Замовниками у системі енергосервісу є органи публічної влади, тобто установи, організації, заклади, які мають на балансі приміщення і платять рахунки за енергоносії – опалення, освітлення. Саме для замовників модель енергосервісу передбачає найбільше бонусів: не вкладаючи власні кошти, вони отримують суттєве скорочення своїх енерговитрат, а також продовження експлуатаційних строків. Особливістю закупівель енергосервісу є те, що оцінка найбільш економічно вигідних пропозицій відбувається не за ціною, а за показником ефективності енергосервісного договору. Причому виграшною є пропозиція, у якій цей показник вищий, а не нижчий. Завданням закупівель у даному випадку є виявлення тих ситуацій, коли договір енергосервісу, скоріше за все, буде доцільним, і умови, за яких такі заходи сприятимуть досягненню успіху (підвищення рівня економії енергоресурсів, та, відповідно, економії бюджетних коштів).

Відповідно до вимог ст. 6 Закону України № 327–VIII [3] головні розпорядники бюджетних коштів у межах своїх повноважень подають на затвердження центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики (Міністерства фінансів України) істотні умови енергосервісного договору, зазначені у пункті 2–5 частини другої статі 5 цього Закону.

Пунктом 7 ст. 22 Бюджетного кодексу встановлено, що розпорядником бюджетних коштів, в оперативному управлінні або господарському віданні яких знаходяться об'єкти щодо яких здійснюється закупівля енергосервісу, мають право брати довгострокові зобов'язання за енергосервісом на підставі істотних умов договору енергосервісу, затверджених Міністерством фінансів України (щодо об'єктів державної власності), ... відповідної місцевої ради (щодо об'єктів комунальної власності)». Підпунктом 21–1 ч. 1. Ст. 2 Бюджетного кодексу визначено, що довгострокове зобов'язання за енергосервісом зобов'язання за енергосервісним договором розпорядника бюджетних коштів, в оперативному управлінні або господарському віданні якого знаходиться об'єкт щодо якого здійснюється закупівля енергосервісу, відповідно до якого необхідно здійснити платежі протягом майбутніх та/або поточного бюджетних періодів у межах суми скорочення видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (порівняно з видатками, які у були б здійснені за відсутності енергосервісу).

Згідно із Законом України № 327–VIII [3], показник ефективності договору енергосервісу розраховують як сумарне за двадцятирічний період з дати оголошення про проведення процедури закупівлі енергосервісу значення дисконтованих у кожному інтервалі різниць між щорічними скороченнями витрат замовника та щорічними платежем виконавцеві енергосервісу. На практиці це означає, що ЕСКО, базуючись на інформації про затверджений базовий рівень та інформації про стан об'єкта і обладнання, має визначити перелік доцільних енергоефективних заходів (наприклад, встановлення індивідуального теплового пункту, заміна вікон та дверей, утеплення фасадів тощо) та розрахувати, яку щорічну економію витрат замовника ці заходи можуть забезпечити. Економія має бути розрахована в натуральних показниках та помножена на ціни (тарифи), чинні на дату оголошення про проведення процедури в грошовій формі, її учасник вносить при поданні пропозиції щодо закупівлі в системі Prozorro у розділ «Скорочення витрат Замовника по періодам».

Форма енергосервісного договору затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 845 від 25.10.2015 «Про затвердження Примірною енергосервісного договору» [5], вона має рекомендаційний характер та може бути використана як зразок при укладенні енергосервісних договорів.

Згідно з пп.10 п.3 статті 3 Закону України № 327–VIII [3] в тендерній документації (пропозиції) повинна бути наведена формула розрахунку показника ефективності енергосервісного договору.

Згідно з пп. 11 п. 3 статті 3 Закону України № 327–VIII [3] вимоги про зазначення учасником процедури закупівлі у тендерній пропозиції такої інформації повинна бути запропонована учасником ціна енергосервісного договору.

Згідно з пп. 4 п. 3 статті 3 Закону України № 327–VIII [3] щорічні платежі виконавцю енергосервісу, розраховані з урахуванням строку дії енергосервісного договору.

Слід звернути увагу на джерело фінансування, що вказане у тендерній документації. Якщо послуги енергосервісу надавалися за кошти ЕСКО, у тендерній документації вказується «Фінансування виключно за рахунок Учасника», а якщо проект фінансувався як енергосервісною компанією, так і за рахунок бюджетних коштів, то відсоток економії, який залишається на користь замовника, а який отримує ЕСКО, визначається замовником, і цей відсоток має бути вказаний у тендерній документації. Якщо здійснення енергоефективних заходів буде повністю профінансовано за кошти енергосервісної компанії, ЕСКО може отримувати не менше 80 % економії.

Згідно з положенням Закону України № 327–VIII [3] «Показник ефективності енергосервісного договору визначається як сумарне за двадцятирічний період з дати оголошення про проведення процедури закупівлі енергосервісу значення дисконтованих у кожному інтервалі різниць між щорічними скороченнями витрат замовника та щорічними платежами виконавцю енергосервісу. Дисконтування здійснюється на розмір облікової ставки Національного банку України, що діяла на дату оголошення про проведення процедури закупівлі енергосервісу. Приведений показник ефективності енергосервісного договору – показник ефективності енергосервісного договору, зазначений учасником у тендерній пропозиції та перерахований із урахуванням показників інших критеріїв оцінки за математичною формулою, визначеною методикою оцінки замовником у тендерній документації».

Згідно з частиною 7 статті 5 Закону України № 327–VIII [3] Строк дії енергосервісного договору не може перевищувати 15 років.

Згідно з частиною 8 статті 5 Закону України № 327–УІІІ [3] енергосервісний договір припиняється достроково у разі, якщо сукупна сума виплат, здійснених на користь виконавця енергосервісу, досягла ціни енергосервісного договору.

Враховуючи вище викладенні положення Закону України № 327–УІІІ [3], розмір показника ефективності енергосервісного договору та термін його дії, які встановлюються окремими умовами договору, є такими, що фактично впливають на розмір платежу учаснику.

Дослідження питань щодо документального обґрунтування суми збитку від проведення закупівель товарів, робіт, послуг за державні кошти, судово-економічною експертизою проводиться в розрізі фактів, виявлених та зазначених в Акті фінансового контролю щодо завданих збитків при проведенні закупівель внаслідок недотримання вимог законодавства, відповідно до зазначених у Акті статей Закону України про держзакупівлі (публічні торги).

В разі встановлення недотримання вимог чинного законодавства при проведенні закупівель енергосервісу, судово-економічною експертизою проводиться співставлення фактично сплаченої вартості таких послуг із даними про фактичну економію з метою підтвердження суми збитку від проведення закупівель за бюджетні кошти, яка встановлена в Акті фінансового контролю. Таким чином, методика проведення даних досліджень відрізняється в цій частині від загального випадку дослідження закупівель товарів, робіт, послуг за державні кошти [6].

Є підстави вважати, що питання розрахунку енергетичної та економічної ефективності енергосервісних послуг будуть порушуватися в майбутньому в досудовому розслідуванні та судовому розгляді відповідної категорії справ. Однак для вироблення єдиного підходу до визначення показника ефективності енергосервісного договору вкрай бажаним було розроблення спільної методики, яка могла б навести певний порядок в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Енергетичної стратегії України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.08.2017 № 605–р. *Урядовий кур'єр*. 2017. 08 верес. (№ 167). С.10.
2. Гарарук І. Генеза розвитку енергосервісних договорів в окремих країнах світу. *Юридична Україна* 2016 № 11–12. С.18–25.
3. Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації : закон України від 09.04.2015 № 327–УІІІ. *Голос України*. 2015. 08 трав. (№ 81). С.10–20.
4. Корчміт О., Радійчук Л. Закупівлі енергосервісу через Prozorro: прозорість, масштаб інвестування та прогнозування. *Радник в сфері державних закупівель*. 2018 № 01 (76). С. 19–24
5. Про затвердження Примірного енергосервісного договору : постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2015 № 845. *Урядовий кур'єр*. 2015. 12 листоп. (№ 211). С.8.
6. Експертна методика за реєстраційним кодом 11.2.48 «Методика проведення судово-економічних експертиз з визначення збитків при проведенні закупівель товарів, робіт, послуг за бюджетні кошти». URL: <http://rmpse.minjust.gov.ua/page/18> (дата звернення: 28.02.2019).

УДК 343.98:33

Ількова Н. В., завідувача лабораторією Дніпропетровського
НДІСЕ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7255-397X>,

e-mail: expert_dndise@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПО ВИРІШЕННЮ ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З БАНКРУТСТВОМ ПІДПРИЄМСТВ

Нестабільність світової економіки, протягом останнього часу, сприяє формування такого середовища, характерною рисою якого є різке зростання числа банкрутств підприємств на тлі уповільнення темпів економічного розвитку. Українська економіка на мікрорівні відчуває сильний вплив зовнішньої макроекономічної циклічності, екзогенних параметрів кризових явищ, та ендегенних, які відрізняються подвійною природою (ймовірнісною та цільовою). З іншого боку, національні підприємства мають власну внутрішню циклічність як складний взаємозв'язок відтворювальних процесів та конкурентних переваг, що виливається у значну кількість банкрутств шляхом приховування банкрутства, фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства.